

Novi doprinos studiju latinskog jezika

Jozo Marević, Hrvatsko-latinski enciklopedijski rječnik, *Školska knjiga, Zagreb, 1997.*

Svima već znano siromaštvo u rječnicima i drugim leksikografskim pomagalima za latinski jezik na hrvatskom govornom području (dok, nasuprot toga, udžbenika za isti jezik ima dosta, moglo bi se reći čak i previše!) čini pojavu svakog takvog proizvoda na knjižarskom i intelektualnom tržištu posebnim događajem. Ako se ima na umu ogromno književno i kulturno nasljeđe na području Hrvatske pisano na latinskom jeziku, ili barem takvo za bolje upoznavanje kojega je poznavanje latinskog jezika *conditio sine qua non*, pojavu dvosveščanog rječnika impresivna obujma, a k tomu još i enciklopedijskog, kako se navodi u naslovu, mora pozdraviti sva kulturna i znanstvena javnost. To više što se makar iz tek letimičnog prelistavanja rječnika može razvidjeti da je njegov sastavljač vrsni poznavatelj ne samo latinskog jezika kao takvog, nego i cjelokupnog civilizacijskog konteksta u kojem su nastajala latinska djela, bilo da se radi o nasljeđu starog Rima ili o djelima s područja književnosti, znanosti, filozofije, teologije i drugih grana, koja su nastajala tijekom stoljeća, a u kojima je latinski bio ili jedino ili jedno od glavnih oruđa izražavanja ideja i koncepcija o životu i svijetu, ali i književnog izraza. Osobita je vrijednost rječnika još i to što daje toponime, pojedina prezimena te nazive zemalja, čime dokazuje da je ono »enciklopedijski« iz naslova i te kako opravdano. Uvrštavanje izraza iz tzv. neolatiniteta, tj. naziva znanstveno-tehničkih dostignuća skovanih tek u novije doba, a za koje nije bilo niti je moglo biti »izvornog« latinskog ekvivalenta (npr. izraz za bojler), još samo više pojačava dojam da autor latinski jezik ne smatra tek antikvarnim raritetom, već živim organizmom koji raste i razvija se te je sposoban prilagoditi se okolnostima vremena. Autor rječnika potrudio se za mnogo hrvatskih izraza dati nekoliko latinskih ekvivalenata nerijetko navodeći rimske pisce iz kojih ih je uzeo, čime se dokazuje kao vrstan poznavatelj rimskog književnog nasljeđa. Među mnogobrojnim područjima koja je obuhvatio u svojem leksikografskom pothvatu zadržimo se tek na polju filozofske terminologije. Ne treba posebno ni naglašavati koliko je latinski jezik važan za razvoj cjelokupne zapadnoeuropske misli. Koncepcije starogrčke filozofije u srednji su vijek, ali djelomično i u novovjeku Europu, prodrle kroz latinski (ponekad čak aramejsko-arapsko-latinski) filter, a za srednjovjekovnu zapadnoeuropsku kršćansku filozofiju gotovo možemo reći da je kao takva izvorni proizvod latinske Europe, premda je u počecima nastala kao mješavina utjecaja židovsko-helenističkog duhovnog svijeta i drugih istočnjačkih izvora. Ta je filozofija neraskidivo vezana za medij na kojem je nastala, dakle za latinski jezik, jer misaoni je svijet do određene mjere determiniran jezičnim medijem na kojem se izražava. Filozofski termini poput »bitka«, »bića«, »stvarnosti«, »ideje«, »predodžbe« na zadovoljavajući su način objašnjeni u rječniku, premda ne bi bilo na odmet da je autor pri objašnjavanju tog nazivlja referirao na izvorne filozofske tekstove.

Rječniku se jedino može zamjeriti to što, u suprotnosti s obujmom svojega *thesaurusa*, ima prilično mršav i, po našem mišljenju, nedovoljan uvod. Budući da se radi o

prvijenca takve vrste u hrvatskoj leksikografiji (u moderno doba barem, ostavljam po strani autore raznih dicionara, gazofilacija i sličnih djela nastalih u ranomoderno doba, a kritičko obrađivanje i vrednovanje kojih spada u posve drugi metodološki diskurs), autor je trebao dati iscrpnija uvodna objašnjenja, razložiti metodologiju rada i, po potrebi, unaprijed se ograditi od mogućih nedostataka takvoga djela. Isto tako treba reći da bi, s obzirom na već na početku članka navedenu tvrdnju o slaboj opremljenosti hrvatskog intelektualnog tržišta latinskim rječnicima, u današnjem trenutku daleko potrebniji bio iscrpan i sveobuhvatan, možda i »enciklopedijski«, latinsko-hrvatski rječnik. Osobito kada se zna da je, uz iznimku nekih manjih školskih rječnika, jedini, a budući da još nema boljega i većega, i najveći latinski rječnik Divkovićev »Latinsko-hrvatski rječnik« tiskan 1899, a pretiskan dva puta pred kraj ovoga stoljeća. Hrvatska jezična podloga tog rječnika prilično je zastarjela, a latinski dio prikraćen je za značajni korpus klasične književnosti, što potrebu za novim i suvremenijim latinsko-hrvatskim rječnikom čini to nužnijom. Možemo se nadati da će nas dr. Marević ugodno iznenaditi još i takvim jednim leksikografskim biserom koji, uvjereni smo, kakvoćom neće zaostajati za prethodnim.

U svakom slučaju, pozdravimo pojavu ovakvog djela bez prethodnika u hrvatskoj leksikografiji uz nadu da će korisno poslužiti novim naraštajima klasičnih filologa, proučavatelja srednjovjekovne i novovjekovne latinističke književnosti i pismenosti te svih onih koji se iz bilo kojega razloga zanimaju za latinski jezik.

BORIS NIKŠIĆ